

Toneelhuis & ARSENAAL/LAZARUS
Guy Cassiers & LAZARUS

Bagaar

naar

**Coup de Torchon van Bertrand Tavernier,
Jean Aurenche**

regie

Guy Cassiers

coregie

Pieter Genard

dramaturgie

Erwin Jans

bewerking

collectief

met

**Katelijne Damen, Koen De Graeve, Marianne Loots,
Günther Lesage, Ryszard Turbiasz, Joris Van den
Brande, Charlotte Vandermeersch**

scenografie

Tim Van Steenberghe

lichtontwerp

Fabiana Piccioli

kostuum

Karen De Wolf

regieassistentie

Lut Lievens

stage regie

Bosse Provoost (in het kader van P.U.L.S.)

stage regie-assistentie

Marthe De Ruyscher

kijkstage

Simone Baroni, Massimo Vazzana

stage productie

Ana Carolina Quaresma Segers

productieleiding

Stefaan Deldaele

technische productieleiding

Stefaan Deldaele, Maarten Meeusen

techniek

**Bram Delafonteyne (licht & video), Jeroen Kenens
(geluid), Maarten Meeusen**

techniek Bourla

Bourlaploeg

uitvoering kostuums

**kostuumatelier Toneelhuis: Cindy Dierckx, Monique
van Hassel, Kathleen Van Mechelen**

uitvoering decor

**decoratier Toneelhuis: Jan Palinckx, Patrick Jacobs,
Senne Suls, Karl Schneider, Marjan Verachtert
(patinage), ALFA B**

coproductie

Toneelhuis, ARSENAAL/LAZARUS

met de steun van

**Casa Kafka Pictures - Casa Kafka Pictures Tax
Shelter empowered by Belfius, de Tax Shelter
maatregel van de Belgische Federale overheid**

met dank aan

Academie Berchem muziek-woord, Victor Florindo

Het morele niemandsland

De zwarte komedie *Bagaar* is een afdaling in de diepten van de persoonlijke en maatschappelijke moraal. Op dat punt vonden LAZARUS en Guy Cassiers elkaar. Cassiers' theatrale zoektocht naar de donkerte van de menselijke ziel leidde langs voorstellingen als *Atropa. De wraak van de vrede*, *Duister Hart*, *Musil 3: De misdaad*, *MCBTH*, *Bloed & rozen*. *Het lied van Jeanne en Gilles* en *De welwillenden*. Ook LAZARUS heeft de voorbije seizoenen meer dan eens de duistere kanten van de mens opgezocht, aan de hand van bewerkingen van klassieke romans van o.m. Dostojevski, Boelgakov, Gontsjarov, Gombrowicz en Bukowski.

Het uitgangspunt van *Bagaar* is de film *Coup de Torchon* (1981) van de Franse cineast Bertrand Tavernier. Tavernier op zijn beurt haalde zijn inspiratie uit de roman *Pop. 1280* van de Amerikaanse schrijver Jim Thompson uit 1964. Thompson is wel eens de Amerikaanse Dostojevski genoemd. Thompsons misdaadverhalen zijn tegelijk ook scherpe psychologische portretten en meedogenloze maatschappelijke analyses. *Pop. 1280* wordt door velen als zijn beste werk beschouwd. De sheriff van Potts County, een stadje met 1280 inwoners in het racistische diepe zuiden van de Verenigde Staten aan het begin van de twintigste eeuw, is iemand die van een rustig leven houdt. In plaats van wet en orde te handhaven doet hij veel liever een dutje achter zijn bureau. Hij beseft maar al te goed dat niemand eigenlijk wil dat hij de wet toepast. Aanvankelijk is hij passief en lijkt hij meer door de anderen en de omstandigheden te worden geleefd dan dat hij zelf een eigen plan met zijn leven heeft. Toch begint er langzaam iets aan hem te knagen. Hij begint zich zorgen te maken over zijn reputatie, zeker in het vooruitzicht van nieuwe verkiezingen. Zowel in zijn huwelijk met Huguette als in zijn dagelijkse werkomgeving wordt hij vernederd en gepest. Wanneer hij een sheriff uit een naburige stad om raad vraagt, neemt hij diens advies om doortastender op te treden wat al te letterlijk en begint op haast achteloze maar definitieve wijze af te rekenen met de mensen die zo lang over hem heen hebben gelopen. Tegen de achtergrond van een racistische samenleving die het zwarte deel van de bevolking met geweld buitensluit, ontpopt de slome sherif zich tot een geslepen en meedogenloos intrigant die zijn medeburgers heel wat beter doorheeft dan ze zelf beseffen.

In *Coup de Torchon* volgt Tavernier de grote lijnen van Thompsons plot vrij getrouw. Hij situeert het verhaal van de politieman Lucien Cordier in een Franse niet bij name genoemde kolonie in Oost-Afrika, net voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. In hun eigenwaan en absolute macht over de zwarte bevolking zijn de witte koloniale moreel op drift geraakt. Corruptie, lust en eigenbelang hebben alle sociale codes ontworcht: binnen de familie, binnen het gezin en binnen de samenleving.

Ook in hun collectieve bewerking *Bagaar* blijven de makers dicht bij het scenario van de film. De setting verwijst naar een eigentijdse realiteit. *Bagaar* speelt zich af in een kamp op een niet nader genoemd Eiland bij een niet nader genoemd Continent. In dat kamp worden 'vluchtelingen' opgevangen en wordt beslist of ze naar het Continent mogen doorreizen of niet. Maar door recente politieke ontwikkelingen heeft het Continent de grenzen gesloten en is het eiland op zichzelf aangewezen. Lucien Cordier is de 'chef' van het kleinste van de veertien districten waarin het Eiland verdeeld is. In confrontatie met de drie vrouwen in zijn leven - zijn echtgenote Huguette, zijn minnares Rose en de pas toegekomen idealistische lerares Anne - en met zijn oversten.

Het verhaal is de cynische 'Bildung' (ontwikkeling) van een volwassene die aanvankelijk een sukkel is maar langzaam de mechanismen die de samenleving regeren naar zijn hand begint te zetten. Doordat Lucien aanvankelijk een loser is, krijgt hij een zekere sympathie van de toeschouwer. Op die manier wordt hij een soort gids in de afdaling naar het hart van de duisternis. Het paradoxale van Lucien Cordier is dat hij tegelijk in het centrum van de samenleving staat - hij is een politieman en vertegenwoordigt dus het gezag en de orde - én een outsider is. Zijn jarenlange ogenschijnlijke onderdanige en volgzaam houding heeft hem de kans gegeven de mensen en hun gedragingen nauwge-

zet te observeren, zonder enige empathie. Hij begint zijn leven vorm te geven op basis van zijn inzicht dat het kwaad een menselijke mogelijkheid is. Hij doorziet de hypocrisie van de mens, zijn voortdurend maatschappelijk rollenspel en de kloof tussen zijn privé-intenties en zijn publieke verschijning. Lucien weet zijn inzichten tot zijn krachtigste wapens te maken. Hij confronteert zijn tegenstanders met hun dubbelzinnigheid en hun hypocrisie alvorens hen te vernietigen. Zijn succes wordt het failliet van anderen. Hij ziet zichzelf als een soort wraakengel die het kwaad een spiegel voorhoudt. Maar zijn morele basis is zo corrupt als de samenleving die hij bestrijdt. Zoals de held van ieder Bildungsverhaal plooit Lucien Cordier zich naar de heersende normen en waarden van de samenleving. Alleen zijn die waarden in dit geval niet solidariteit, respect en verantwoordelijkheid, maar egoïsme, manipulatie en gevoelloosheid.

Taverniers (en Thompsons) scherpzinnige inzicht in de menselijke psyche en in de machtsmechanismen die in een gemeenschap spelen, maakt van dit verhaal een fabel: de hoofdfiguren en hun ondergang belichamen het morele bankroet van de westerse maatschappij die verzonken is geraakt in corruptie, gebrek aan rechtvaardigheid en oneindig menselijk leed. Het is een subversieve kritiek op de mythe van de perfect geoliede samenleving en het morele niemandsland dat Tavernier in scherpe en harde kleuren schildert. Lucien Cordiers verhaal is een ongemakkelijke spiegel voor onze eigen wereld van spirituele leegte zonder zicht op enige verlossing.

Met deze productie gaat Toneelhuis-regisseur Guy Cassiers voor het eerst een artistiek samenwerkingsverband aan met het theatercollectief LAZARUS. Ze doen dat in hun eigen theatrale taal. De samenwerking tussen Guy Cassiers en LAZARUS is daarom een avontuurlijke uitdaging op verschillende niveaus: een confrontatie tussen scenografische precisie en baldadige, rauwe speelsheid, tussen literaire ernst en schijnbare lichtvoetigheid, tussen een doordachte vormgeving en een anarchistische aanpak. In de vormgeving speelt het gevoel van claustrofobie een belangrijke rol. De morele impasse van de personages wordt fysiek vertaald.

Erwin Jans

LUCIEN

Hier is uw boekje.
Ik krijg het niet gelezen.
Het is waarschijnlijk te goed geschreven.

ANNE

Waarom doet ge zo uw best om ongeletterd te klinken?
Ge zijt niet zo.

LUCIEN

Gewoonte zeker?
Grammatica roest
zoals al de rest als ge het niet onderhoudt.
En hier is weinig vraag
naar correct gebruik van de taal.
Juist zoals met goed en slecht.
Of goed en kwaad.
Wat is het één?
Wat is het ander?
Dus daar komt ook roest op.
Door 't klimaat misschien.

ANNE

Wat er gebeurt als de wereld u de rug toekeert.

LUCIEN

Sorry?

ANNE

Moeten kiezen tussen de pest en de cholera.
Ik probeer het te begrijpen.
Twijfelt gij nooit, Lucien?

LUCIEN

Ik weet niet.

ANNE

Denkt ge dat het mij ook gaat overkomen?

LUCIEN

Nee. Gij zijt niet zoals...
Maar er is iets, bij u...
iets dat van binnenuit komt.
En het laat u niet meer los.
Als ik naar u kijk, dan word ik ongemakkelijk.
En toch wil ik de hele tijd bij u zijn.
Begrijpt ge dat?